

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ INTERNATIONAL BUSINESS DEVELOPMENT BANK UNDER GLOBAL ECONOMY

Коваленко В.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет

Розглянуто основні тенденції розвитку міжнародного банківського бізнесу в умовах глобальної економіки. Визначено провідну роль транснаціональних банків у міжнародному банківському бізнесі. Досліджено еволюцію входження іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему. Обґрунтовано основні напрями розвитку міжнародного банківського бізнесу.

Ключові слова: міжнародний банківський бізнес, транснаціональні банки, іноземний капітал, міжнародні стандарти, банківська система, банки.

Рассмотрены основные тенденции развития международного банковского бизнеса в условиях глобальной экономики. Определено ведущую роль транснациональных банков в международном банковском бизнесе. Исследована эволюция вхождения иностранного капитала в отечественную банковскую систему. Обоснованы основные направления развития международного банковского бизнеса.

Ключевые слова: международный банковский бизнес, транснациональные банки, иностранный капитал, международные стандарты, банковская система, банки.

The main tendencies of development of international banking in the global economy. Defined the leading role of transnational banks in the international banking business. The evolution of the entry of foreign capital into the domestic banking system. The article substantiates the main directions of development of international banking business.

Keywords: international banking, multinational banks, foreign capital, international standards, banking system, banks.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобальної економіки особлива увага приділяється розвитку міжнародного банківського бізнесу, що супроводжує процес становлення нового етапу функціонування фінансового ринку. Банківська система є гарантом фінансової безпеки держав, її залежність від кон'юнктури на світових ринках робить її більш вразливою до глобальних фінансових кризових явищ [1, с. 88].

Інтернаціоналізація банківської системи – це процес виходу за межі вітчизняного ринку або входження іноземних інвесторів до вітчизняних банків. Зазначений процес розглядає іноземні банки як правовий інститут, який переносить наявні тенденції на світових фінансових ринках у вітчизняні банківські системи [2].

Інтернаціоналізація пов'язана з глобалізацією банківських систем. Вона допомагає створенню світового ринку універсальних банківських послуг, прискорюючи темпи технологічних змін. Ці процеси мають тенденцію до прискорення лібералізації та прозорості доступу на фінансові ринки, що є обов'язковою умовою членства в багатьох між-

народних організаціях [3]. Актуальним питанням сьогодні є трансформація міжнародних стандартів ведення міжнародного банківського бізнесу до нових викликів глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблематиці розвитку міжнародного банківського бізнесу та глобальній економіці присвячено праці багатьох вітчизняних і закордонних науковців, а саме Г. Кабо [1], А. Саркіянца [2], В. Михайлова [3], Д. Хелда [4], М. Кириченка [5], Л. Ключько [6], М. Колісник [7], С. Науменкової [8], М. Литвина [9] та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Незважаючи на значну кількість наукових досягнень, подальших напрацювань вимагає парадигма міжнародного банківського бізнесу з огляду на новітні зміни міжнародних підходів до його ведення та дії глобальних фінансових криз.

Як зазначає М. Литвин, аналіз світового досвіду банківської діяльності треба розпочинати з особливостей трансформації світового банківського сектора в умовах глобалізації [9, с. 47].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є розвиток теоретико-методологічних основ діяльності міжнародних банківських установ та розробка науково-практичних рекомендацій щодо розвитку міжнародного банківського бізнесу в умовах глобальної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Головним напрямом розвитку міжнародного банківського бізнесу стала транснаціоналізація банківської діяльності, розвиток та укріплення позицій транснаціональних банків (ТНБ) на міжнародних фінансових ринках. Основними передумовами транснаціоналізації є:

- концентрація та централізація банківського капіталу;
- розвиток і зміцнення позицій фінансово-промислових груп;
- підвищення конкуренції на національних ринках;
- виникнення ринку євровалют та інших глобальних фінансових ринків;
- створення глобальної інформаційно-фінансової мережі, яка значно полегшувала процес переміщення капіталу;
- зростання необхідності в забезпеченні фінансовими ресурсами транснаціональних корпорацій (ТНК) тощо [10, с. 121].

Л. Арсенова глобалізацію банківської діяльності розглядає як уніфікацію банківських систем різних країн світу на основі імплементації міжнародних стандартів банківської діяльності з подальшим перетворенням у єдиний світовий банківський простір. Основними суб'єктами глобалізаційних процесів є транснаціональні банки [11, с. 108].

У світі до початку XXI ст. сформувалися три головні фінансові центри, в яких згрупувалися найбільші транснаціональні банки світу, а саме: США, Західна Європа та Японія. Існує близько 20 великих міжнародних фінансових регіонів у світі, які розташовані в США, КНР, Англії, Японії та ін. [12]. Найбільші транснаціональні банки світу зосереджені у розвинених країнах світу (див. табл. 1).

З табл. 1 видно, що десятка лідерів найприбутковіших банків 2015 р. відрізняється тим, що її зайняли банки Китаю. У КНР рентабельність банківського бізнесу сьогодні набагато вище, ніж у США та Єврозоні. Китайські банки займають перші місця в рейтингу топ 1000 банків світу вперше.

У цілому великі банки подолали період рецесії, викликані глобальною фінансово-економічною кризою, хоча американські банки все ще змушені працювати в умовах невизначеної ринкової кон'юнктури, а китайські банки, навпаки, підвищують ефективність діяльності,

Таблиця 1

Найбільші транснаціональні банки світу за період 2008–2015 рр., млрд дол. США

2008			2010			2015		
Банк	Країна	Капітал	Банк	Країна	Капітал	Банк	Країна	Капітал
Bank of America	США	195,3	Bank of America	США	160,4	Industrial and Commercial Bank of China	КНР	248,6
HSBC	Великобританія	176,8	J.P. Morgan & Co.	США	133,1	China Construction Bank	КНР	202,1
Citigroup	США	140,7	Citigroup	США	127,1	J.P. Morgan & Co.	США	186,6
Royal Bank of Scotland Group	Великобританія	101,8	Royal Bank of Scotland Group	Великобританія	123,9	Bank of China	КНР	184,2
Credit Agricole	Франція	81,7	HSBC	Великобританія	122,2	Bank of America	США	169
UBS	Швейцарія	70,9	BNP Paribas	Франція	90,6	Agricultural Bank of China	КНР	167,7
BNP Paribas	Франція	58,7	Bardays	Великобританія	80,6	Citigroup	США	166,5
Bardays	Великобританія	54,3	Mitsubishi UFJ	Японія	77,2	Wells Fargo & Co.	США	154,7
Deutsche Bank	Німеччина	43,3	Credit Agricole	Франція	75,5	HSBC Holdings	Великобританія	152,7
Societe Generale	Франція	42,2	Deutsche Bank	Німеччина	49,6	Mitsubishi UFJ	Японія	117,6

Джерело: побудовано автором на основі [12]

але за обсягами капіталу ще не досягнули рівня американських та європейських банків. Франція обрала тактику невтручання, незважаючи на те, що боргова криза в Європі не минула і, як і раніше, може створювати ризики для фінансової стабільності.

Провідні банки США, які завжди займали перше місце за обсягом капіталу, зараз поступилися цим. Так, обсяг капіталу банку J.P. Morgan & Co. становив 186,6 млрд дол. США, Bank of America – 169 млрд дол. США, Citigroup – 166,5 млрд дол. США та Wells Fargo & Co. – 154,7 млрд дол. США.

Діяльність транснаціональних банків є ризикованою, а тому можна проаналізувати, які банки в 2015 р. були надійними. У межах дослідження були проаналізовані показники 500 найбільших банків світу, а також їх довгостроковий рейтинг в іноземній валюті, згідно з даними рейтингових агентств Fitch, S&P і Moody's. Для банків вели підрахунок, відповідно до якого за рейтинг AAA давали 10 балів, за рейтинг AA+ – 9 і так далі (див. табл. 2).

Як свідчать дані табл. 2, найнадійнішими банками світу є переважно банки Європи. KfW Німеччини, активи якого дорівнюють 594 млрд дол. США, зберігає свою позицію як найбільш надійний банк у світі з рейтингом AAA від Moody's, Fitch і Standard & poor's. Із найбільших ТНБ світу у рейтинг потрапив тільки CityGroup, який займає 10 сходинку. Існує рейтинг ризикованих компаній та організацій. Серед вкрай ненадійних установ потрапила низка найбільших гравців страхового та банківського ринку, які здатні до створення системних ризиків, зокрема, банки Goldman Sachs, JPMorgan Chase, Morgan Stanley, Bank of America, Merrill Lynch, Citigroup, UBS, Credit Suisse, HSBC, Barclays, Royal Bank of Scotland, Deutsche Bank, Societe Generale та інші. Усі

зазначені в списку установи вимагають спеціального нагляду з боку міжнародних регуляторів та розробки плану дій у разі власного банкрутства.

Таким чином, ТНБ відіграють важливу роль у механізмі функціонування ринкової економіки. За допомогою банків відбувається переміщення капіталу в найбільш рентабельні галузі й регіони, що сприяє економічному, соціальному та технологічному прогресу суспільства. Банки перетворюються в прямих учасників виробництва, у співвласників торговельно-промислових корпорацій.

На сьогодні транснаціоналізація банківських систем у світі є об'єктивною реальністю, і питання доцільності доступу іноземного капіталу на національні ринки вже не є актуальним. З 25 найбільших транснаціональних банків світу в Україні присутні лише чотири: Citigroup, BNP Paribas, Credit Agricole, Unicredit. Сумарні активи цих банківських холдингів становлять 8,1 трлн дол. США, що в сотні разів перевищує річний валовий внутрішній продукт України.

Різке розширення присутності іноземного капіталу в банківському секторі України було в 2005–2008 рр. Кількість банків з іноземним капіталом зросла більше ніж удвічі: на кінець 2005 р. вона становила 23, а на кінець 2008-го – 53 банки (див. табл. 3).

Географія іноземного капіталу, який знаходиться в банківській системі України, представлений 23 країнами світу, найбільшу частку в ньому становив капітал з Росії, Австрії, Німеччини, Франції, Нідерландів та Угорщини. Зазначимо, що майже всі банки були створені в процесі поглинання.

В умовах світової фінансової кризи печалюся процеси відпливу іноземного капіталу з банківського сектора України. Після 2009 р. з українського банківського ринку пішли голландський банк ING та німецький Dresdner

Таблиця 2

Рейтинги надійності банків світу за 2015 р.

Назва банку	Країна	Рейтинг Fitch	Рейтинг Moody's	Рейтинг S&P	Рейтинг Global Finance
KfW	Німеччина	AAA	Aaa	AAA	30
Zürcher Kantonalbank	Швейцарія	AAA	Aaa	AAA	30
Landwirtschaftliche Rentenbank	Німеччина	AAA	Aaa	AAA	30
L-Bank	Німеччина	AAA	Aaa	AA+	29
Raiffeisen Bank International	Австрія	AAA	Aaa	AA+	29
Nederlandse Waterschapsbank	Нідерланди	X	Aaa	AA+	27
NRW.BAN	Німеччина	AAA	Aa1	AA-	26
BNP Paribas	Франція	AA+	Aa1	AA	26
TD Bank Group	Канада	AA-	Aa1	AA-	23
CityGroup	США	AA-	Aa1	AA-	23

Джерело: побудовано автором на основі [13]

Bank. У 2010 р. британський HSBC і польський Rekao, чеська група PPF, продала Home Credit Bank, а голландсько-ізраїльська TBIF Financial Services – VAB Bank.

Своїх банків в Україні позбулися Bank of Georgia (на 80%) і російський «Ренесанс Капітал». Власні представництва ліквідували також

німецький Bayerische Landesbank і південнокорейський Kookmin Bank.

Іноземні банки на українському ринку істотно відрізняються за бізнес-моделями та розмірами контрольованих активів. Групі банків, що належать інвесторам з США і Європи – Citigroup, ING Bank, Deutsche Bank, SEB – не цікавий

Таблиця 3

Входження іноземного капіталу на банківський сектор України

Походження капіталу	Банки з іноземним капіталом в Україні	Присутність в Україні	Стратегія експансії
Європа – 74% в іноземних активах			
У т.ч. Австрія – 21% в іноземних активах			
Raiffeisen Zentralbank	«Райффайзен Банк Аваль»	2005–2016	поглинання
UniCredit SpA	«Укрсоцбанк»	2005–2016	поглинання
Erste Group Bank AG	Erste Bank	2006–2012	поглинання
Volksbank International	ВАТ «Фольксбанк»	2007–2011	поглинання
У т.ч. Кіпр – 19% в іноземних активах			
Група «Приват»	«Приватбанк»	1992–2016	створення
У т.ч. Франція – 9% в іноземних активах			
BNP Paribas	«УкрСиббанк»	2006–2016	поглинання
Credit Agricole SA	«Креді Агріколь банк»	1993–2016	поглинання
Societe Generale	ВА Банк	1996–2001	поглинання
Societe Generale	«Профін Банк»	2008–2013	злиття
У т.ч. Нідерланди – 6% в іноземних активах			
ING Group NV	ІНГ Банк Україна	1997–2016	створення
EFG New Europe Corp	«Універсал банк»	2006–2016	поглинання
Credit Europe Group	«Кредит Європа банк»	2006–2012	створення
TBIF Financial Group	«ВіСйБі банк»	2005–2011	злиття
У т.ч. Угорщина -5% в іноземних активах			
OTP Bank Plc.	ОТП Банк	2006–2016	поглинання
У т.ч. Німеччина -4% в іноземних активах			
Commerzbank AG	«Банк Форум»	2007–2012	поглинання
Deutsche Bank AG	«Дойче Банк ДБУ»	2009–2016	створення
ProCredit Holding AG	ПАО «Прокредит Банк»	2001–2015	злиття
У т.ч. Швеція – 3% в іноземних активах			
Swedbank Group	Swedbank	2007–2012	поглинання
SEB	СЕВ Банк	2005–2013	поглинання
У т.ч. Польща – 3% в іноземних активах			
Загальна ощадна каса	«Кредобанк»	1999–2016	поглинання
Getin Holding S.A	ПАО «Ідея банк»	2007–2016	поглинання
У т.ч. Великобританія – 2% в іноземних активах			
HSBC Holding PLS	HSBC	2008–2010	створення
Росія – 22% в іноземних активах			
Державний ВТБ банк	ВТБ Банк	2006–2016	поглинання
	АО «БМ Банк»	2006–2016	поглинання
Державний «Сбербанк»	«Сбербанк Росії»	2007–2016	поглинання
	«ВіЕс Банк»	2013–2016	поглинання
Внешэкономбанк	«Промінвестбанк»	2009–2016	поглинання
Банк Русский Стандарт	«Банк Русский Стандарт»	2006–2014	поглинання
США – 3% в іноземних активах			
CitiGroup	«Сітібанк»	1998–2016	створення

Джерело: побудовано автором на основі [14]

вітчизняний рітейл. Як наслідок, у них відсутня наявність розгалуженої мережі відділень, вони мають менше системне значення і більш якісні кредитні портфелі. Водночас існують європейські та російські фінансові холдинги, які залишаються активними конкурентами вітчизняним банкам в роздрібному сегменті ринку, наприклад, такі як Unicredit, Raiffeisen International, BNP Paribas, Credit Agricole, Сбербанк Росії або PKO Bank Polski.

Перевагами банків з іноземним капіталом, що відрізняють їх від вітчизняних банків, можна назвати вагому фінансову підтримку потужними материнськими компаніями, прозорий капітал, наявність чіткої стратегії розвитку, сучасні банківські технології, високі стандарти обслуговування, організованість, прозорість діяльності, політична незаангажованість, багатий досвід і відмінну репутацію в міжнародних фінансових калах.

Серед негативних наслідків проникнення іноземного капіталу в національну банківську систему можна виділити такі:

- вивезення капіталу у вигляді прибутку за межі держави;
- обмеження суверенітету в грошово-кредитній політиці і перспектив реалізації національних економічних пріоритетів;
- поступове витіснення з окремих сегментів ринку банківських послуг банків з національним капіталом;
- висока питома вага у менеджменті банків іноземних фахівців, які переслідують корпоративні інтереси;
- вибіркоче обслуговування високоприбуткових корпоративних клієнтів і незначна зацікавленість у роботі з невеликими компаніями.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Активна інтеграція банків в міжнародну фінансову систему, яка спостерігається останнім часом, ставить на порядок денний питання їх фінансової стабільності. Результатом формування й реалізації фінансової політики банків має бути його стабільний фінансовий стан, здатність розвиватися в майбутньому. Одним із головних критеріїв цього є ліквідність банку. Зважаючи на те, що жодна країна не є відокремленою від міжнародної інтеграції та кооперації, так і жодна банківська система не є відірваною від банківських систем інших країн.

Отже, міжнародна банківська ліквідність полягає в можливості й здатності учасників міжнародного банківського співтовариства – банків різних країн – відповідати своїм зобов'язанням (переміщувати вартість у міжнародних масштабах).

ТНБ в умовах глобалізації залишаються основними професійними операторами на фінансовому ринку, регулюють інвестиційні потоки в міжнародному економічному просторі, забезпечують безперервність відтворювальних

процесів. Вони є проявом процесу інтернаціоналізації, які суттєво впливають на стан і розвиток національних банківських систем. У зв'язку з цим, Україні необхідно скористатись саме позитивами як присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі, так і участі, хоча поки що несуттєвої, українських банків у міжнародних банківських об'єднаннях.

Основою інтеграції національного ринку капіталу в глобальний фінансовий простір має стати концептуальний підхід до розробки стратегії виходу України на світовий ринок капіталу, який базується на застосуванні державних важелів, адміністративного та ресурсного менеджменту з метою поживлення внутрішнього руху капіталу та активізації зовнішнього середовища.

Парадигма сучасної банківської діяльності створює умови для широкого поширення сучасних інноваційних продуктів та послуг. Створення нових та вдосконалення тих фінансових послуг, що вже існують, є важливою ознакою сьогодення. Діяльність розгалуженої мережі банків потребує їх ретельного вивчення та аналізу з метою визначення тенденцій їх розвитку та пошуку шляхів удосконалення. Функціонування ринку фінансових послуг і поширення на ньому гібридних, структурованих та інших складних фінансових інструментів вимагає його дослідження в контексті розвитку банківських інновацій. У свою чергу, банківські інновації є основними ресурсами інтенсифікації діяльності банків завдяки розширенню спектра каналів продажу продуктів та послуг за допомогою телекомунікаційних можливостей, у першу чергу, Інтернету.

У сучасних умовах розвитку міжнародного банківського бізнесу набуває актуальності питання трансформації міжнародних стандартів сталого розвитку банківського сектора, що можливо шляхом формування системи його антикризової фінансової стійкості, головною метою якої є розпізнавання масштабу впливу чинників кризи на платоспроможність, ліквідність і достатність капіталу банків; визначення превентивних заходів запобігання кризовим ситуаціям, методів антикризового управління та заходів подолання загрози виникнення кризи з найменшими втратами для банків.

Основною вимогою до банківського капіталу є його використання для компенсації фінансових втрат. «Базель III» передбачає виключення зі структури власного капіталу недостатньо ліквідних статей, які не можуть бути використані для покриття збитків.

На сучасному етапі розвитку міжнародного банківського бізнесу великого значення набуває питання розробки та реалізації макропруденційної політики, що забезпечує стійкість розвитку банківського сектора. У зв'язку із цим, особливої уваги заслуговує ідентифікація інструмен-

тів макропруденційної політики, зокрема, створення буферного й контрциклічну капіталів.

Реалізація макропруденційної політики передбачає вирішення таких завдань:

– визначення інституційних основ макропруденційного регулювання;

– вимірювання системного ризику;

– в умовах глобалізації фінансового ринку необхідно координувати макропруденційне регулювання, чому може сприяти використання універсальних інструментів і міжнародні угоди про єдиний підхід до використання таких інструментів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кабо Г. Розвиток міжнародного банківського бізнесу в умовах глобальних трансформацій / Г. Кабо // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечнікова. – 2013. – Т. 18. – Вип. 1. – С. 88–93.
2. Саркисянц А. Формирование новой мировой банковской индустрии / А. Саркисянц // Аудитор. – 2006. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp.
3. Глобализация / под. ред. В. Михайлова, В. Буянова. – М.: Изд-во РАГС, 2008. – 544 с.
4. Хелд Д. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / Д. Хелд; пер. с англ. В. Сапова. – М.: Праксис, 2004. – 576 с.
5. Кириченко М. Інтернаціоналізація банківської діяльності: досвід країн Центрально-Східної Європи і перспективи для України / М. Кириченко // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 8. – С. 25–28.
6. Ключко Л. Транснаціональні банки: позитивний вплив і негативні наслідки для національних банківських систем / Л. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 (110). – С. 257–264.
7. Колісник М. Банківська система України як учасник глобалізаційних процесів / М. Колісник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21. – С. 226–230.
8. Науменкова С. Макропруденційні інструменти в механізмі забезпечення фінансової стабільності / С. Науменкова, В. Міщенко // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 53–76.
9. Литвин М. Сучасні тенденції та особливості банківського сектора / М. Литвин // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2011. – Вип. 3 (10/2). – С. 46–54.
10. Макогон Ю. Международный банковский бизнес: [учеб. пособие] / Ю. Макогон, Е. Булатова. – К.: Атика, 2003. – 208 с.
11. Арсенова Л. Транснациональные банки в условиях глобализации мировой экономики: ретроспектива стратегий деятельности и перспективы развития: [монография] / Л. Арсенова. – М.: РИОР, 2014. – 108 с.
12. Офіційний сайт фінансового журналу «The banker» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://thebanker.com/Top-1000>.
13. Офіційний сайт фінансового журналу «Global Finance» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gfmag.com>.
14. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.